

Vilnius, 2020 m. lapkričio 27 d., Nr. 2020-11-27/01

LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai
A. Vivulskio g. 11, 03610, Vilnius

Teikiama el. paštu (originalas nebus siunčiamas):

Eitvydas.Zurba@socmin.lt
post@socmin.lt

DĖL EUROPOS SAJUNGOS 2020-2025 M. LGBTQI ASMENŲ LYGYBĖS STRATEGIJOS IR PRIORITETŲ LIETUVOJE

Žmogaus teisių organizacijų koalicija (teisinė forma – asociacija, juridinio asmens kodas 304741462, toliau – ŽTOK) pritaria Europos Sąjungos (toliau – ES) 2020-2025 m. LGBTQI asmenų lygybės strategijai (toliau – Strategija) ir ragina atsakingas institucijas apsvarstyti galimybes ir būdus, bendradarbiaujant su žmogaus teises atstovaujančiomis nevyriausybinėmis organizacijomis, nacionalinėje politikoje įtvirtinti konkrečias Strategijos įgyvendinimo priemones.

Atsižvelgiant į Strategijoje numatytų tikslų įgyvendinimui rekomenduojamus veiksmus valstybėms narėms, įvardintume šiuos prioritetus Lietuvoje:

1. Priemonės tos pačios lyties asmenų partnerystės tarpusavio pripažinimui valstybėse narėse stiprinti.

ŽTOK pažymi, jog Lietuva yra viena iš šešių Europos Sąjungos valstybių narių, kuriose nėra pakankamo LGBTQI asmenų šeimos teisių pripažinimo ir įgyvendinimo. Kaip ir Latvijoje, Lenkijoje, Bulgarijoje, Rumunijoje, Slovakijoje, taip ir Lietuvoje, egzistuojanti teisinė bazė nesudaro galimybės vienalytėms poroms susituokti arba administracine ar notarine tvarka registruoti partnerystės, įsivaikinti ar tapti bendrais globėjais, neturi specialių procesinių teisių, būdingų sutuoktiniams. Lietuvoje laisvės atėmimo bausmę atliekantys homoseksualūs asmenys neturi teisės į ilgalaikius pasimatymus su savo faktiniais tos pačios lyties partneriais.

Minėtose šešiose ES šalyse faktiniams vienalyčiams partneriams neprieinamos kitoms šeimoms valstybės užtikrinamos ir įprastos socialinės garantijos. Vienalyčių partnerių turtui, skirtingai

negu sutuoktinių turtui, netaikomas bendrosios jungtinės nuosavybės teisinis režimas, vienalyčiai faktiniai partneriai susiduria su sunkumais norėdami įgyti paskolą su bendra mokestine našta būsto įsigijimui, jiems nėra prieinamos socialinės išmokos vienam iš partnerių mirus, nėra galimybės pretenduoti į atostogas, reikalingas sergančio partnerio ar partnerio vaiko slaugymui. Pažymėtina, jog Latvijoje Konstitucinis Teismas 2020 m. lapkritį išaiškino, kad įstatymas, nesuteikiantis teisės į homoseksualios poros kūdikio gimimo atveju numatytas atostogas motinos partnerei, prieštarauja Konstitucijai¹.

Tuo tarpu Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje pastarąjį dešimtmetį taip pat įžvelgiamos teigiamos tendencijos LGBTQI asmenų šeimos santykių pripažinimo požiūriu. 2011 m. Konstitucinis Teismas konstatavo šeimos santykių turinio viršenybę prieš formą², tuo patvirtindamas, jog Konstitucijos saugomi šeimos santykiai nėra kildinami išskirtinai tik iš vyro ir moters santuokos. 2019 m. sausio 11 d. nutarime Konstitucinis Teismas nurodė, kad „konstitucinė šeimos samprata, be kita ko, yra neutrali lyties požiūriu“³. Šiame nutarime iš esmės buvo atkartota ES Teisingumo Teismo 2018 m. birželio 5 d. C-673/16 - *Coman ir kt.* sprendime suformuluota taisyklė, užtikrinanti asmens judėjimo laisvės įgyvendinimą tos pačios lyties sutuoktiniams ar partneriams šeimos susijungimo pagrindu⁴.

Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) byloje *Oliari ir kiti prieš Italiją, Orlandi ir kiti prieš Italiją*⁵ konstatavo, kad valstybės Europos Tarybos narės turi pozityvią pareigą užtikrinti teisinę apsaugą tos pačios lyties asmenų šeimoms.

2013 m. lapkričio 7 d. sprendime byloje *Vallianatos ir kiti prieš Graikiją*⁶, EŽTT konstatavo, jog tuo metu Graikija ir Lietuva buvo vienintelės Europos Tarybos valstybės narės, kurios savo

¹ Regulation not allowing absence leave for same-sex partner of child's mother found unconstitutional https://www.baltictimes.com/riga_nov_12_leta_-_environmental_protection_and_regional_development_minister_juris_puce_for_development/for_has_decided_to_step_down_as_for_latvia_s_development_party_told_leta_puce_made_the_decision_after_riga_city_council_member_maris_micerevsk/

² LR Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas, Valstybės žinios, 2011, Nr. 118-5564.

³ LR Konstitucinio Teismo 2019 m. sausio 11 d. nutarimas Nr. KT3-N1/2019, TAR, 2019-01-11, Nr. 439.

⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2018 m. gegužės 5 d. sprendimas byloje C-673/16 - *Coman ir kt.*

⁵ *Oliari ir kiti prieš Italiją*, peticijų Nr. 18766 ir 36030/11, 2015 m. liepos 21 d. sprendimas, p. 165; *Orlandi ir kiti prieš Italiją*, peticijų Nr. 26431/12, 26742/12, 44057/12 ir 60088/12, 2017 m. gruodžio 14 d. sprendimas, p. 209-210.

⁶ *Vallianatos ir kiti prieš Graikiją*, peticijos Nr. 29381/09 and 32684/09, 2013 m. lapkričio 7 d. sprendimas, §26

įstatymuose numatydamas santuokos alternatyvą (registruotą partnerystę), nenumatė galimybės vienalytėms poroms pasinaudoti šiuo institutu. Pažymėtina, kad Graikija atliko atitinkamus įstatymų pakeitimus ir lyčiai neutralus civilinės partnerystės institutas Graikijoje veikia nuo 2015 m.

Šiuo metu 19 Europos Tarybos šalių, įtvirtinančių vienokios ar kitokios formos registruotą partnerystę, tik Lietuvos teisinis reguliavimas neapima vienalyčių porų šeimos santykių. Tai apibrėžia Europos Tarybos valstybėse egzistuojantį tam tikro lygio konsensą vienalyčių porų šeimos santykių pripažinimo klausimu ir atspindi aktualų poreikį Lietuvoje įtvirtinti lyčiai neutralias registruotas (civilinės) partnerystės nuostatas.

2. Inicatyva išplėsti SESV 83 straipsnyje pateiktą vadinamųjų ES nusikalstamų veikų sąrašą, kad jis apimtų neapykantos nusikaltimus ir neapykantos kurstymą.

ŽTOK pritaria Strategijos siekiams išplėsti Sutarties dėl ES veikimo (SESV) 83 straipsnio 1 dalyje pateiktą vadinamųjų ES nusikalstamų veikų sąrašą, į jį įtraukiant neapykantos nusikaltimus ir neapykantos kurstymą, be kita ko, nukreiptus prieš LGBTIQ asmenis.

Naujausio ir didžiausio kada nors atlikto ES Pagrindinių teisių agentūros tyrimo⁷, kuriame dalyvavo 140 000 LGBTI respondentų, rezultatai atskleidžia, jog LGBTI asmenų Lietuvoje padėtis išlieka sudėtinga – net 44 proc. Lietuvos respondentų pripažino visada bijantys viešai laikytis rankomis su savo tos pačios lyties partneriu (-e) baimindamiesi priešiškos reakcijos ar smurto.

Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos užsakymu VŠĮ „Vilniaus verslo konsultacinio centro atlikto tyrimo ataskaitoje (2019 m.)⁸ minima, jog LGBT asmenys susiduria ne tik su priekabiavimo, įžeidinėjimo, bandymų pažeminti ar užpulti atvejais, bet ir su “institucionalizuotos homofobijos ar transfobijos apraiškomis”. Minėto tyrimo rezultatai leidžia

⁷ <https://fra.europa.eu/en/data-and-maps/2020/lgbti-survey-data-explorer>

⁸ Neapykantos nusikaltimų pažeidžiamų bendruomenių kokybinio tyrimo ataskaita, Vidaus reikalų ministerija, 2019 m. <https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/Pa%C5%BEEid%C5%BEiam%C5%B3%20bendruomeni%C5%B3%20kokybini%C5%B3%20tyrimo%20ataskaita.pdf>

daryti prielaidą, kad situacijai teigiamą poveikį galimai darytų tinkamas asmenų, susidurusių su neapykantos nusikaltimais poreikių identifikavimas, integruotos ir tikslinės paramos mechanizmo nacionaliniu mastu, įtraukiant NVO sektorių, kūrimas, užsibrėžiant tikslą tenkinti neapykantos nusikaltimų aukų, įskaitant nuo neapykantos nusikaltimų nukentėjusius LGBTIQ asmenis, specialiuosius poreikius.

Neapykantos nusikaltimų situacija Lietuvoje pasižymi ne tik latentiškumu, nusikaltimų aukų vengimu pranešti apie galimai nusikalstamos veikos požymių turinčius neapykantos atvejus, bet ir tuo, jog nemaža dalis ikiteisminių tyrimų dėl neapykantos kurstymo ir neapykantos nusikaltimų yra atsisakoma pradėti ar nutraukiama, o tolesniuose proceso etapuose ne visada užtikrinama efektyvi nukentėjusiųjų teisių gynyba. Byloje *Beizaras ir Levickas prieš Lietuvą*⁹ EŽTT 2020 m. sausio 14 d. priėmė sprendimą, kuriuo konstatavo, kad Lietuva, kurios teisėsaugos institucijos atsisakė pradėti ikiteisminį tyrimą dėl neapykantos kurstymo seksualinės orientacijos pagrindu, diskriminavo pareiškėjus dėl jų seksualinės orientacijos, nustatė teisės į privataus šeimos gyvenimo gerbimą ir teisės į veiksmingą teisių gynimo priemonę pažeidimus. Šioje byloje pareiškėjų naudai bylą išnagrinėjęs EŽTT pabrėžė iš EŽTT jurisprudencijos kildinamą principą: seksualinė orientacija negali būti skirtingo požiūrio taikymą pateisinantis pagrindas, nes tai yra nesuderinama su Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) reguliavimu ir standartais.

Tuo tarpu 2020 m. gegužės 12 d. sprendime byloje *Carl Jóhann Lillindahl prieš Islandiją*¹⁰ EŽTT patvirtino, jog prieš homoseksualius asmenis nukreipta neapykantos kalba yra kategorija, negalinti patekti į EŽTK 10 str. garantuojamos saviraiškos laisvės apsaugos sritį. Abu minėti 2020 m. EŽTT sprendimai turėtų prisidėti EŽTK valstybėse narėse formuojant tolesnes teises ir politines priemones, susijusias su institucinio atsako į neapykantos apraiškas stiprinimu, egzistuojančios teisinės bazės peržiūra, poveikio priemonių už panašaus pobūdžio veikas ir pažeidimus taikymo efektyvinimu.

⁹ *Beizaras ir Levickas prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 41288/15, EŽTT 2020 m. sausio 14 d. sprendimas.

¹⁰ *Lillindahl prieš Islandiją*, peticijos Nr. 29297/18, EŽTT 2020 m. gegužės 12 d. sprendimas

3. Pakankamų LGBTQI asmenų apsaugos standartų įstatyminėje bazėje įtvirtinimas ir įgyvendinimas.

3.1. Lytinės tapatybės kaip vieno iš draudžiamų diskriminacijos pagrindų įtvirtinimas.

Pažymėtina, iki šiol neįgyvendinus 2000 m. įsigaliojusios Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 2.27str. 2 dalies nuostatos, numatančios, jog lyties pakeitimo sąlygas ir tvarką nustato įstatymai, translyčių asmenų, t.y. asmenų, kurių socialinė lytiškumo raiška (lytinė tapatybė) nesutampa su jų biologine lytimi pagal konkrečioje visuomenėje dominuojančią sampratą, teisinė bei faktinė situacija, apimanti įvairias gyvenimo sritis, Lietuvoje išlieka itin sudėtinga. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. sprendimu byloje *L. prieš Lietuvą*¹¹, Lietuva buvo įpareigota konkrečiu įstatymu sureguliuoti lyties keitimo tvarką. Sprendimas nėra įvykdytas iki šiol, kas leidžia konstatuoti sisteminių žmogaus teisių ir translyčių asmenų teisėtų lūkesčių pažeidimą. Atkreiptinas dėmesys, jog Europos Tarybos Ministrų Komitetas Lietuvai minėto sprendimo kontekste taiko sustiprintos vykdymo priežiūros procedūrą nuo 2014 m.

Probleminius translyčių asmenų padėties praktinius aspektus Lietuvoje ir jų aktualumą atskleidžia tarptautinių tyrimų metu surinkti duomenys: 2012 metų ES Pagrindinių teisių agentūros atlikto lesbiečių, gėjų, biseksualių ir translyčių respondentų tyrimo¹² duomenimis 38 proc. translyčių respondentų iš Lietuvos teigė susidūrę su diskriminacija darbe per pastarųjų 12 mėnesių laikotarpį (tai yra blogiausias rezultatas tarp ES valstybių narių). Tuo tarpu 52 proc. minėto tyrimo respondentų jautėsi diskriminuojami darbo paieškų metu (antras blogiausias rezultatas tarp ES valstybių narių). Naujaisio 2019 m. gegužės 19 d. specialiojo “Eurobarometro” diskriminacijos ES¹³ duomenimis, net 42% tyrime dalyvavusių respondentų iš Lietuvos jaustųsi “nepatenkinti” jeigu tektų dirbti kartu su translyčiu asmeniu.

Pagrindą įstatyminiu lygmeniu *expressis verbis* forma užtikrinti translyčių asmenų diskriminavimo draudimą – įtvirtinti lytinę tapatybę kaip vieną iš draudžiamų diskriminacijos

¹¹ *L. prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 27527/03, EŽTT 2020 m. rugsėjo 11 d. sprendimas

¹² Fundamental rights: challenges and achievements in 2012, <https://fra.europa.eu/en/publication/2013/fundamental-rights-challenges-and-achievements-2012>

¹³ EK - „Diskriminacija Europos Sąjungoje“, Specialusis Eurobarometras 493 - Lietuva, Gegužė 2019 <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/88318>

pagrindų – suteikia Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. sausio 11 d. Nr. KT3-N1/2019 nutarimas. Jame pažymėta, jog pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 str. “viena iš draudžiamo diskriminavimo formų yra žmogaus teisių varžymas dėl jo lytinės tapatybės ir (ar) seksualinės orientacijos, kuris kartu laikytinas ir žmogaus orumo žeminimu.” Tai, leidžia daryti išvadą, jog Konstitucijos 29 str. turinio aiškinimas apima ir draudimą diskriminuoti asmenį lytinės tapatybės pagrindu, priešingu atveju būtų sudarytos prielaidos paneigti minėto straipsnio 1 dalyje laidojamą visų asmenų teisinę lygybę. Toks Konstitucinio Teismo oficialusis minėtos normos turinio aiškinimas sutinka ir su Lietuvoje galiojančia tarptautine teise, pavyzdžiui, Europos žmogaus teisių konvencijos ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 14 str. ir ES teise, pavyzdžiui, ES Pagrindinių teisių chartijos 21 str. (kartu su ES sutarties 6 str. 1 d.).

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ne kartą pažymėta, jog LR Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtinto asmenų lygybės principo turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, o 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime¹⁴ Konstitucinis Teismas pažymėjo, o vėliau ne kartą atspindėjo savo vėlesniuose nutarimuose, jog Konstitucija yra *antimažoritarinis aktas* ir *valstybė yra konstituciškai įpareigota teisinėmis, materialinėmis, organizacinėmis priemonėmis užtikrinti žmogaus teisių ir laisvių gynimą nuo neteisėto kėsimosi ar ribojimo, nustatyti pakankamas žmogaus teisių ir laisvių apsaugos ir gynimo priemones.*

3.2. Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo diskriminacinių nuostatų LGBTQI atžvilgiu panaikinimas.

Lietuvos Respublikos Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 4 str. 2 d. 16 p. numato, jog viešoji informacija, kuria „niekinamos šeimos vertybės, skatinama kitokia, negu Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse įtvirtinta, santuokos sudarymo ir šeimos kūrimo samprata“ yra traktuojama kaip daranti neigiamą poveikį nepilnamečių vystimuisi. Tai yra vienintelė galiojanti panašaus pobūdžio nuostata Europoje. Lietuvai prisijungus prie Jungtinių Tautų Visuotinės periodinės peržiūros ir

---

¹⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtai kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies ir 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“

Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto mechanizmų, nuo pat pirmųjų žmogaus teisių padėties vertinimų, Lietuva sulaukdavo pastabų dėl minėto įstatymo nuostatų ar jų faktinio taikymo diskriminaciniu būdu, galimai pažeidžiant pirminę ES teisę bei ES Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvoje 2010/13/ES įtvirtintą teisę į žodžio ir saviraiškos laisvę.

2019 m. gruodžio 18 d. ES Parlamento nariai priėmė rezoliuciją dėl „LGBTI asmenų viešo diskriminavimo ir prieš juos nukreiptos neapykantos retorikos, įskaitant zonas be LGBTI asmenų (toliau – Rezoliucija)“¹⁵. Rezoliucija griežtai pasmerkė LGBTI asmenų homofobinės diskriminacijos bei neapykantos apraiškas viešajame sektoriuje. Tuo pačiu valstybės nares ja skatinamos tinkamai integruoti LGBTI klausimus į mokyklinio švietimo sistemą bei imtis pozityvių priemonių, kuria būtų suvaldomi neapykantos ir diskriminacijos reiškiniai ir užtikrinamas nacionalinio reguliavimo suderinamumas su ES teise ir pagrindiniais žmogaus teisių principais. Rezoliucija išreiškė griežtą kritiką LR Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo taikymui diskriminaciniu būdu, ribojant turinį susijusį su LGBTQI tematika.

Šiame kontekste paminėtinas ir Lietuvos nevyriausybinų organizacijų indėlis vykdant tarptautinių instrumentų, skirtų LGBTI asmenų padėties gerinimui stebėseną. Pastebėtina, kad tiek Nacionalinės LGBT teisių organizacijos LGL (toliau – LGL) 2013 m. sudarytoje dokumentinėje ataskaitoje¹⁶ dėl Europos Tarybos Ministrų komiteto Rekomendacijos CM/Rec(2010)5¹⁷ valstybėms narėms dėl priemonių kovai su diskriminacija seksualinės orientacijos ar lytinio tapatumo pagrindais, tiek 2015 m. LGL parengtame LGBT asmenų nediskriminavimo skatinimo tarpinstituciniame plane¹⁸ konstatuojamas nepakankamas institucijų veikimas siekiant spręsti kompleksines LGBTQI asmenų žmogaus teisių apsaugos ir socialinės įtraukties problemas.

¹⁵ 2019 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl LGBTI asmenų viešo diskriminavimo ir prieš juos nukreiptos neapykantos retorikos, įskaitant zonas be LGBTI asmenų (2019/2933(RSP))

¹⁶ <https://www.lgl.lt/naujienos/lgl-seimo-nariams-iteike-laiskus-su-et-rekomendacijomis/>

¹⁷ Europos Tarybos Ministrų komiteto Rekomendacija valstybėms narėms dėl priemonių kovai su diskriminacija seksualinės orientacijos ar lytinės tapatybės pagrindu, CM/Rec (2010)5

¹⁸ <https://www.lgl.lt/naujienos/asociacija-lgl-pristato-lgbt-asmenu-nediskriminavimo-skatimo-tarpinstitucini-veiklos-plana/>

Tinkamas ir nuoseklus Europos Komisijos paskelbtos ES LGBTQI strategijos ir ankstesnių tarptautinių instrumentų LGBTQI lygybės srityje įgyvendinimas nacionaliniu lygmeniu padėtų užtikrinti Lietuvos teisių ir politinių priemonių suderinamumą su įsipareigojimais, priimtais kartu su įstojimu į ES, taip pat prisidėtų stiprinant Lietuvos pozicijas kandiduotant į Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybą 2022-2024 m. kadencijai.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, o taip pat į Strategijos keliamus tikslus – ES mastu panaikinti ar reikšmingai mažinti reiškinius, susijusius su LGBTQI asmenų diskriminacija, prieš juos nukreiptu smurtu bei neapykanta, skatinti LGBTQI asmenų lygybę ir siekį iki 2025 m. padaryti aišką pažangą LGBTQI asmenų lygybės srityje, ŽTOK skatintų atsakingas institucijas apsvarstyti galimybę inicijuoti aktyvų tarpsektorinį dialogą dėl poreikio parengti ir patvirtinti nacionalinį žmogaus teisių pažangos planą arba pasitelkti kitas konkrečias Strategijos įgyvendinimo priemones.

Pagarbiai,

Žmogaus teisių organizacijų koalicijos Valdybos narys

Vladimiras Simonko

Šiuo raštu teikiama bendra Žmogaus teisių organizacijų koalicijos nuomonė. Šis raštas yra sudėtinė EEE ir Norvegijos finansinių mechanizmų Aktyvių piliečių fondo (toliau – Fondas) finansuojamo projekto “Prioritetas gerovės valstybėje – žmogaus teisės” (registracijos Nr. K1-O2-PK-D-075) advokacijos veiklų įgyvendinimo dalis. Šiame rašte pateikta nuomonė nebūtinai sutampa su Fondo nuomone.